

Rozdział XV. Prawo właściwe dla powstania i ochrony praw własności intelektualnej

Spis treści

	Nb
§ 62. Wprowadzenie	1
§ 63. <i>Lex loci protectionis</i>	6
I. Zasada terytorializmu i uniwersalizmu praw własności intelektualnej	6
II. Zasada asymilacji	12
III. Statut autorskoprawny	13
IV. Statut własności przemysłowej	19
§ 64. Prawo właściwe do oceny korzystania i ochrony praw własności intelektualnej	21
I. Wprowadzenie	21
II. Akty prawa międzynarodowego	22
III. Rozporządzenie Rzym II	34
IV. Rozporządzenie Rzym I	42
V. Prawo unijne	58
VI. Polska ustawa o prawie prywatnym międzynarodowym	59
1. Wprowadzenie	59
2. Korzystanie z prawa	60
3. Rozporządzanie prawem własności intelektualnej	61
§ 65. Projekty nowych regulacji	64
I. Uwagi ogólne	64
II. Zasady CLIP	65
III. Zasady ALAI	70
IV. Propozycja japońska	71
V. Projekt Waseda	74

Literatura: *A. Adamczak, M. du Vall*, Sądownictwo patentowe w Polsce – perspektywy i realia, w: *Księga Barty i Markiewicza; Ch. Aide*, A More Comprehensive Soul: Romantic Conceptions of Authorship and the Copyright Doctrine of Moral Right, w: *International Intellectual Property Law* (red. *A. D’Amato, D. E. Long*), London–The Hague–Boston 1997; *S. Atrill*, Choice of law in contract: the missing pieces of the article 4?, *International & Comparative Law Quarterly* 2004, Westlaw 53 ICQLQ 549; *T. Azzi*, Recherche sur la loi applicable aux droits voisins du droit d’auteur en droit international privé, *Bibliothèque de droit privé*, t. 425, Paris 2004; *M. Barczewski*, *Traktatowa ochrona praw autorskich i praw pokrewnych*, Warszawa 2007; tenże, TRIPS, ACTA, TPP – ochrona praw autorskich i praw pokrewnych w wielostronnych umowach dotyczących stosunków handlowych, w: *Księga Barty i Markiewicza; S. Bariatti*, The law applicable to security interests in intellectual property rights, *JPIL* 2010, vol. 6, Nr 2; *J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiakalski, R. Markiewicz, E. Traple*, *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, Warszawa 2005; *H. Batiffol*, *Traité élémentaire de droit international privé*, Paris 1959; *A. Bercovitz*, Copyright and Related Rights, w: *J. Drexler, A. Kur*, *Intellectual Property and Private International Law*, IIC Studies. Studies in Industrial Property and Copyright

Law 2005, vol. 24; *J.-S. Berge*, La protection international et communautaire du droit d'auteur. Essai d'une analyse conflictuelle, Paris 1996; *A. Bertrand*, International Copyright: Will Droit Moral Seem Amoral in the USA?, EIPR 1989, vol. 11; *J. Bleszyński*, Konwencja berneńska a polskie prawo autorskie, Warszawa 1979; *A. Bonomi*, Mandatory Rules In Private International Law – The Quest for Uniformity of Decision In a Global Environment, YPIL 1999, vol. 1; tenże, Overriding mandatory provisions in the Rome I Regulation on the law applicable to contracts, YPIL 2008, vol. 10; *G. Boytha*, Le droit international privé et la protection des droits d'auteur: analyse de certains points spécifiques, Droit d'Auteur 1988, Nr 10; *A. Briggs*, When in Rome, choose as the Romans choose, Law Quarterly Review 2009; *P. Burger*, The Berne Convention: Its History and its Key Role in the Future, w: International Intellectual Property Law (red. *A. D'Amato*, *D. E. Long*), London–The Hague–Boston 1997; *M. Castells*, The rise of Network Society, vol. I, The Information Age: Economy, Society and Culture, Oxford 2000; *J. G. Collier*, Conflict of Law, Cambridge 2001; *C. Colombet*, Grands principes du droit d'auteur et des droits voisins dans le monde. Approche de droit comparé, Paris 1992; *M. Czajkowska-Dąbrowska*, Prawo właściwe dla praw autorskich – najnowsze tendencje w Europie, KPP 1993, Nr 3; *H. Debois*, *A. Francon*, *A. Kerever*, Les conventions internationales du droit d'auteur et des droits voisins, Paris 1976; *J. Derrupé*, Droit international privé, Paris 1988; *F. Dessemontet*, Le droit d'auteur, Lausanne 1999; tenże, L'harmonisation du droit applicable aux contrats de licence, w: Mélanges en honneur d'Alfred E. Overbeck, Fribourg 1990; *S. Dickinson*, Third Country Mandatory Rules within the Law Applicable to Contractual Obligations, JPIL 2007; *A. Dietz*, Mutation du droit d'auteur, changement de paradigme en matière de droit d'auteur, RIDA, octobre 1988; *V. Entine*, L'évolution récente de la propriété littéraire et artistique en Russie, RIDC 1995, Nr 2; European Max Planck Group on Conflict of Laws in Intellectual Property (CLIP), Conflict of Laws in Intellectual Property. The CLIP Principles and Commentary, Oxford 2013; *J. J. Fawcett*, *P. Torremans*, Intellectual Property and Private International Law, Oxford 1998; *R. Fentiman*, Choice of Law and Intellectual Property, w: *J. Drexler*, *A. Kur*, Intellectual Property and Private International Law, IIC Studies. Studies in Industrial Property and Copyright Law 2005, vol. 24; *A. Françon*, Les droits sur les films en droit international privé, RIDA 1972, Nr 10; *D. de Freitas*, Copyright Contracts. A Study of the Terms of Contracts for the Use of Works Protected by Copyright Under the Legal System in Common Law Countries, Copyright 1991, Nr 11; *B. Fuchs*, Prawo właściwe dla umów franchisingowych, KPP 1997, Nr 1; *G. J. Garcimartin Alferez*, The Rome I Regulation: much ado about nothing?, European Legal Forum 2008, Nr 2; *H. Gaudemet-Tallon*, Le nouveau droit international privé européen des contrats (Commentaire de la convention C.E.E. n 80/934 sur la loi applicable aux obligations contractuelles, ouverte a la signature a Rome le juin 1980), Revue trimestrielle de droit européen 1981, Nr 1; *P. E. Geller*, Conflicts of laws in copyrights cases: infringement and ownership issues, Journal of the Copyright Society of the U.S.A. 2004, Westlaw 51 J. Copyright Soc'y U.S.A. 315; tenże, International Intellectual Property, Conflicts of Laws, and Internet Remedies, w: Intellectual Property and Information Law. Essays in Honour of Herman Cohen Jehoram, Kluwer Law International 1998; *Y. Gendreau*, The Image of Copyright, EIPR 2006, Nr 4; *J. C. Ginsburg*, La loi applicable à la titularité du droit d'auteur dans les rapports entre l'auteur de l'oeuvre d'art et le propriétaire de son support, RCDIP 1994, t. 83; tenże, Private international law aspects of the protection of works and objects of related rights transmitted through digital networks, 1998 (Doc. Eaux No. GCPIC/2), WIPO Group of Consultants on the Private International Law Aspects of the Protection of Woks and Objects of Related Rights Transmitted Trough Global Digital Networks, Geneva, December 16–18, 1998; *M. Giuliano*, *P. Lagarde*, Report on Convention on the law applicable to contractual obligations, OJ EC 1980 C 282/1; *P. Goldstein*, International Copyright. Principles, Law and Practice, Oxford 2001; *K. Grzybczyk*, Prawo właściwe dla autorskoprawnej umowy licencyjnej, Warszawa 2010; *L. M. C. R. Guibault*, Copyright limitations and contracts. An Analysis of the Contractual Overridability of Limitations on Copyright, Kluwer Law International 2002; *B. Hanotiau*, Le droit international privé américain, Paris 1979; *M. Ilmer*, Neutrality matters – some thoughts about

Rome Regulations and the so-called dichotomy of substance and procedure in European private international law, *Civil Justice Quarterly* 2009, Nr 28 (2); *S. James*, Rome I: shall we dance?, *Law & Financial Markets Review* 2008, Nr 2; *T. Janger*, The public choice of choice of law in software transactions: jurisdictional competition and the dim prospects for uniformity (Symposium: Software as a Commodity: International Licensing of Intellectual Property), 26 *Brook Journal of International Law* 2000, Nr 187; *E. Jayme*, The Rome Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations (1980), w: *International Contracts and Conflicts of Law. A Collection of Essays*, London 1991; *H. U. Jessurun d'Oliveira*, „Characteristic Obligation” In The Draft EEC Obligation Convention, *Am.JCL* 1977, t. 25; *M. Josselin-Gall*, Les contrats d'exploitation du droit de propriété littéraire et artistique. Étude de droit comparé et de droit international privé, Paris 1995; *P. Katzenberger*, Protection of the Author as the Weaker Party to a Contract under International Copyright Contract Law, *IIC* 1988, vol. 19, Nr 6; *P. Kaye*, The New Private International Law of Contract of the European Community. Implementation of the EEC's Contractual Obligations Convention in England and Wales Under the Contracts (Applicable Law) Act 1990, *Dartmouth* 1993; *H. Kenfack*, Le règlement (CE) no. 593/2008 du 17 juin 2008 sur la loi applicable aux obligations contractuelles («Rome I»), navire stable aux instruments efficaces de navigation?, *Journal du droit international, Revue trimestrielle JurisClasser* 2009, Nr 1; *A. Kerever*, La règle du „traitement national” ou le principe de l'assimilation, *RIDA* 1993, Nr 158; *I. Kunda*, Internationally mandatory rules of third country in the European contract conflict of laws. The Rome Convention and the Proposed Rome I Regulation, *Rijeka Law Faculty* 2008; *P. Lagarde*, Développements futurs du droit international privé dans une Europe en voie d'unification: quelques conjectures, *RabelsZ* 2004, Bd. 68; tenze, Remarque sur la proposition de règlement de la Commission européenne sur la loi applicable aux obligations contractuelle (Rome I), *RCDIP* 2006, Nr 2; *O. Lando, P. A. Nielsen*, The Rome I Regulation, *Common Market Law Review* 2008, vol. 45, Nr 6; *H. H. Lidgard*, European perspective on licensing in a network environment, *Suffolk Transnational Law Review* 2000, Nr 437; *A. M. Lopez-Rodriguez*, The Revision of the Rome Convention of 1980 on the Law Applicable to Contractual Obligations – a crucial Role within the European Contract Law Project?, *Nordic Journal of International Law* 2003, Nr 72; *A. Lucas, H.-J. Lucas*, *Traité de la propriété littéraire et artistique*, Paris 2001; *L. A. Di Mateo*, *The Law of International Contracting*, Kluwer Law International 2000; *R. Matulionyte*, Calling for party autonomy in intellectual property infringement cases, *JPIL* 2013, vol. 9, Nr 1; *taż*, Law Applicable to Copyright. A Comparison of the ALI and CLIP Proposals, *Cheltenham–Northampton* 2011; *G. M. McGuinness*, The Rome Convention: The Contracting Parties' Choice, *San Diego International Law Journal* 2000; *R. McKean*, Applicable law and the Internet: the Rome proposals, *World Internet Law Report* 2003, Nr 4(11); *D. Miqsik*, Stosunek prawa ochrony konkurencji do prawa własności intelektualnej na przykładzie odmowy udzielenia licencji, w: *Księga Barty i Markiewiczza*; *R. Michaels*, The New European Choice-of-Law Revolution, w: *Proceedings of the Duke Law Center for International and Comparative Law and Tulane Law Review Symposium. The New European Choice-of-Law Revolution: Lessons for the United States? Introduction*, *TulLR* May, 2008, 1607; *C. Mik*, Zdolność traktatowa Unii Europejskiej w sferze międzynarodowego prawa własności intelektualnej, w: *Księga Barty i Markiewiczza*; *I. B. Nestoruk*, Prawo właściwe dla czynów nieuczciwej konkurencji – uwagi na tle przepisów rozporządzenia Rzym II, w: *Księga Barty i Markiewiczza*; *S. Neumann*, Intellectual property rights infringements in European private international law: meeting the requirements of territoriality and private international law, *JPIL*, 2011, vol. 7, Nr 3; *W. Nordemann*, De la détermination du pays d'origine selon la Convention de Berne, *RIDA* 1984, Nr 3; *A. Nowicka*, Patent europejski a patent europejski o jednolitym skutku, w: *Księga Barty i Markiewiczza*; *E. A. O'Hara, L. E. Robstein*, Rules and Institutions in Developing a Law Market: Views from the United States and Europe, w: *Proceedings of the Duke Law Center for International and Comparative Law and Tulane Law Review Symposium The New European Choice-of-Law Revolution: Lessons for the United States? Internal and External Conflicts, Federalism, and Market Regulation*, *TulLR* May, 2008, 2147;

A. Ohly, Choice of Law in the Digital Environment – Problems and Possible Solutions, w: J. Drexel, A. Kur, Intellectual Property and Private International Law, IIC Studies. Studies in Industrial Property and Copyright Law 2005, vol. 24; Ch. S. A. Okoli, G. O. Arishe, The operation of the escape clauses in the Rome Convention, Rome I Regulation and Rome II Regulation, JPIL 2012, vol. 8, Nr 3; K. Patchel, Choice of law and software licenses: framework for discussion, Brook Journal of International Law 2000, vol. XXVI; W. Patry, Choice of Law and International Copyright, AmJCL 2000, vol. 48, Nr 3; M. Pazdan, Kolizyjnoprawny wybór prawa a inne przejawy autonomii woli w prawie prywatnym międzynarodowym, w: Księga Barty i Markiewicza; tenże, Prawo właściwe dla licencji patentowych według konwencji rzymskiej z 1980 r. i rozporządzenia Rzym I, w: Księga Gawlika; tenże, Prawo właściwe dla kontraktu licencyjnego w obrocie międzynarodowym, Katowice 1976; tenże, Problemy kolizyjne umów licencyjnych, Zeszyty Problemowe Wynałazczości 1976, Nr 1–2; tenże, Umowy licencyjne w obrocie pomiędzy państwami RWPG, PPHZ 1986, t. 10; tenże, W poszukiwaniu prawa właściwego dla licencji patentowych, PPHZ 1989, t. 13; tenże, Ważniejsze klauzule umowy licencyjnej w obrocie międzynarodowym, Katowice 1976; M. Pazdan, B. Gawlik, Umowy licencyjne w obrocie międzynarodowym, Katowice 1976; F. B. P. Polido, How far can private international law interact with intellectual property rights? A dialogue with Benedetta Uberazzi's book *Exclusive jurisdiction in intellectual property*, JPIL 2013, vol. 9, Nr 1; W. Popiołek, Normy prawa prywatnego międzynarodowego w konwencjach o ochronie praw autorskich, PiP 1979, Nr 5; tenże, Prawo właściwe dla praw autorskich, SIS 1977, Nr 200; tenże, „Terytorializm” praw autorskich w nowej polskiej ustawie o prawie prywatnym międzynarodowym, w: Księga Barty i Markiewicza; S. J. Schaafsma, *Intellectuele eigendom in het conflictenrecht*, Denver 2009; A. Schnitzer, *La loi applicable aux contrats*, RCDIP 1955; A. Shapira, Territorialism, national parochialism, universalism and party autonomy: how does one square the choice-of-law circle?, Brook Journal of International Law, vol. XXVI:1; R. Sikorski, O prawie właściwym dla określenia pierwotnie uprawnionego z tytułu praw autorskich, w: Księga Barty i Markiewicza; tenże, Prawo właściwe dla naruszeń praw własności intelektualnej w świetle postanowień rozporządzenia Rzym II, w: Europejskie prawo procesowe cywilne i kolizyjne (pod red. P. Grzegorzycy, K. Weitz), Warszawa 2012; tenże, Prawo właściwe dla umów licencyjnych w świetle postanowień rozporządzenia Rzym I, w: Europejskie prawo procesowe cywilne i kolizyjne (pod red. P. Grzegorzycy, K. Weitz), Warszawa 2012; J. Skąpski, Umowa licencyjna w prawie międzynarodowym prywatnym, ZNUJ PPWI 1973, Nr 1; R. Skubisz, Porozumienie o Jednolitym Sądzie Patentowym (próba oceny w świetle traktatów o UE i FUE i Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej), w: Księga Barty i Markiewicza; S. Soltyskiński, Prawo właściwe dla licencji patentowych w polskim prawie międzynarodowym prywatnym, RPEIS 1987, Nr 2; tenże, Prawo właściwe dla umów know-how PiP 1988, Nr 2; M. Świerczyński, Naruszenie prawa własności intelektualnej w prawie prywatnym międzynarodowym, Warszawa 2013; tenże, Prawo właściwe dla zobowiązań z naruszeń własności intelektualnej, KPP 2010, Nr 2; M. Świerczyński, J. Balcarczyk, Kodyfikacje prywatne – zasady CLIP oraz zasady ALI a prawo właściwe dla zobowiązań z naruszeń własności intelektualnej, w: Księga Barty i Markiewicza; Z. Tang, Law applicable In the Absence of Choice – The New Article 4 of the Rome I Regulation, The Modern Law Review 2008, vol. 71, Nr 5; T. Targosz, K. Włodarska-Dziurzyńska, Umowy przenoszące autorskie prawa majątkowe, Warszawa 2010; D. Thum, Who Decides on the Colours of Films on the Internet? Drafting of choice-of-Law Rules for the determination of Initial Ownership of Film Works vis-à-vis Global Acts of Exploitation on the Internet, w: J. Drexel, A. Kur, Intellectual Property and Private International Law, IIC Studies. Studies in Industrial Property and Copyright Law 2005, vol. 24; P. Torremans, Authorship, Ownership of Right and Works Created by Employees: Which Law Applies, EIPR 2005, t. 27, Nr 6; tenże, Choice-of-Law Problems in International Industrial Property Licences, IIC 1994, vol. 25, Nr 3; tenże, Licences and assignments of intellectual property rights under the Rome I regulations, JPIL 2008, vol. 4, Nr 3; tenże, The law applicable to copyright: which rights are created and who owns them?, RIDA 2001, Nr 188; E. Ulmer, Intellectual Property Rights and the

Conflict of Laws, Deventer 1978; *M. Van Eechoud*, Alternatives to the *lex protectionis* as the Choice-of-Law Rule for Initial Ownership of Copyright, Amsterdam 2003; *M. M. Walter*, La liberté contractuelle dans le domaine du droit d'auteur et les conflits de lois, RIDA 1976, Nr 1; *D. Weber*, Intellectual Property – Challenges for the Future, EIPR 2005, vol. 27, Nr 10; *H. Xue*, Territorialism versus Universalism: International Intellectual Property Law in the Internationalized Domain Name System, The Journal of World Intellectual Property 2006, vol. 9, Nr 1; *G. Żmij*, Firma w prawie prywatnym międzynarodowym, Warszawa 2013.

§ 62. Wprowadzenie

1 Problematyka kolizyjnoprawna dotycząca powstania i ochrony praw własności intelektualnej jest jednym z ważniejszych obszarów zainteresowań doktryny prawa, przede wszystkim ze względu na zmiany technologiczne oraz zwiększenie „przepływu” dóbr niematerialnych i dostępności do nich. Coraz więcej naruszeń praw na dobrach niematerialnych odbywa się w sieci internetowej, ale także coraz więcej umów, dotyczących eksploatacji tych dóbr, zawieranych jest między podmiotami, których sytuacja prawna określona jest przez różne porządki prawne.

Mimo tego, regulacje kolizyjnoprawne tak unijne, jak i w prawie krajowym, obejmują jedynie niewielki zakres i to w bardzo ogólnym ujęciu. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest prawdopodobnie istnienie międzynarodowych aktów prawnych o bardzo dużym zasięgu, tj. Konwencji berneńskiej z 1886 r. o ochronie dzieł literackich i artystycznych, Konwencji powszechnej, Konwencji paryskiej o ochronie własności przemysłowej z 1883 r. i wreszcie TRPIS-u¹. Dzięki nim minimalny poziom ochrony praw na dobrach intelektualnych w większości państw jest porównywalny, a rozwiązania ustawowe są do siebie zbliżone.

2 W niniejszym opracowaniu omówiono podstawowe zasady i regulacje prawne z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego dotyczące **praw własności intelektualnej**. W prawie merytorycznym wszystkich ustawodawstw problematyka prawnoautorska jest ujęta odrębnie od prawa własności przemysłowej, czasem także pojawia się kwestia zaliczenia do IPR (*Intellectual Property Rights*) problematyki nieuczciwej konkurencji. Natomiast w większości aktów kolizyjnoprawnych różnej rangi zagadnienie ochrony własności intelektualnej jest ujęte jednolicie.

3 Pojęcie „prawa własności intelektualnej” jest równoznaczne, przynajmniej na płaszczyźnie prawa prywatnego międzynarodowego, z pojęciem „prawa na dobrach niematerialnych”, chociaż to drugie rzadko bywa używane w aktach prawnych². Dobra te są wynikiem wysiłku intelektualnego człowieka, przejawem jego kreatywności niezależnie od tego czy mają wartość majątkową, czy nie. Nie są one związane z nośnikiem, stano-

¹ Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych oraz Konwencja powszechna o prawie autorskim. Ponadto obowiązuje szereg konwencji „wyspecjalizowanych”, dotyczących różnych aspektów ochrony twórczości literackiej i artystycznej, w tym m.in. Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej – TRIPS.

² *M. Świerczyński*, Naruszenie prawa własności intelektualnej, s. 64–65; *R. Skubisz*, Własność przemysłowa w systemie prawa, w: System PrPryw, t. 14A, s. 47–55.

wią zespół idei, pojęć i wyobrażeń zobiektywizowanych w stosunku do każdej osoby³. Wskazuje się jednak, iż na proces kreacji istotny wpływ ma rozwój technologii, przyczyniający się do powstawania nowych dóbr lub nowych możliwości ochrony⁴.

4 **Zakres praw własności intelektualnej** nie jest jednoznacznie określony. O ile w prawie merytorycznym obowiązuje zasada *numerus clausus*, o tyle na potrzeby regulacji kolizyjnoprawnych przyjmuje się kwalifikację autonomiczną tego pojęcia. Wskazówki dotyczące zakresu i interpretacji znajdują się zresztą w rozporządzeniu Rzym II, a także w propozycjach kodyfikacji prywatnych, przedstawionych przez ośrodki naukowe (por. ostatni paragraf)⁵. Na ich podstawie można uznać, że prawa własności intelektualnej mają charakter praw wyłącznych i bezwzględnych, są skuteczne *erga omnes*. Zasadniczo zalicza się do nich prawo autorskie i prawa pokrewne, prawo patentowe, prawo do znaku towarowego, wynalazki i wzory zdobnicze i użytkowe, bazy danych, a także topografię układów scalonych, *know-how*, informacje poufne, tajemnice handlowe, prawa hodowców roślin, prawa projektowe, a także nieuczciwą konkurencję (choć, jak wskazano, nie jest to już tak oczywiste). Niektóre projekty wyróżniają prawa wymagające rejestracji i te, które powstają bez spełnienia jakichkolwiek formalności. Mimo iż w przeważającej mierze reguły kolizyjne są jednakowe dla jednych i drugich, to jednak *lex loci protectionis* jest bezdyskusyjne tylko w odniesieniu do praw powstających w wyniku rejestracji.

5 Co do zasygnalizowanej wyżej zasadności uznania przepisów dotyczących nieuczciwej konkurencji za element prawa własności przemysłowej, to w sferze prawa kolizyjnego są one niemal powszechnie uznawane za autonomiczną regulację. Włączenie niektórych elementów nieuczciwej konkurencji, takich jak *know-how*, czy tajemnica handlowa do regulacji z zakresu własności intelektualnej precyzuje i rozwiewa wątpliwości dotyczące poszukiwania prawa właściwego, nie skutkuje jednak zaliczeniem tego obszaru do prawa własności przemysłowej⁶.

Podstawową zasadą prawa własności intelektualnej jest tzw. terytorializm, znajdujący odbicie w większości ustaw kolizyjnych⁷ i konwencjach międzynarodowych.

³ R. Skubisz, Prawo do rejestracji znaku towarowego i jego ochrona. Studium z zakresu prawa polskiego na tle prawno-porównawczym, Lublin 1988, s. 232 i n.; M. Świerczyński, Naruszenie prawa własności intelektualnej, s. 64.

⁴ C. Mik, Zdolność traktatowa Unii Europejskiej, s. 611 i n.

⁵ Chodzi o Zasady ALI i CLIP, a także o propozycje dalekowschodnie.

⁶ W świetle art. 1 ust. 2 konwencji paryskiej z 1883 r. o ochronie własności przemysłowej „przedmiotem ochrony są patenty na wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, znaki towarowe, znaki usługowe, nazwa handlowa i oznaczenia pochodzenia lub nazwy pochodzenia, jak również zwalczanie nieuczciwej konkurencji”. Jednak zgodnie z art. 1 ust. 1 pkt 1 PrWIPrzem, nieuczciwa konkurencja pozostaje poza zakresem jej regulacji. Por. szerzej A. Adamczak, M. du Vall, Sądownictwo patentowe w Polsce, s. 37–52; M. Świerczyński, Naruszenie prawa własności intelektualnej, s. 71–72; P. Podrecki, Środki ochrony praw własności intelektualnej, Warszawa 2010, s. 55–56; M. Poźniak-Niedzielska, Ewolucja prawa własności intelektualnej w dobie współczesnej, PiP 2002, Nr 10, s. 7.

⁷ Zob. np. art. 110 ust. 1 SzwajcU z 1987 r.; § 34 ust. 1 AustrU; § 19 WęgU; art. 54 WłosaU; art. 93 BelgU; art. 37 UkrU; § 24 RKorU (zob. bliżej np. M. Czajkowska-Dąbrowska, Prawo właściwe dla praw autorskich, s. 295 i n.; K. Grzybczyk, Prawo właściwe, s. 60.

§ 63. *Lex loci protectionis*

I. Zasada terytorializmu i uniwersalizmu praw własności intelektualnej

Zgodnie z **zasadą asymilacji**⁸, prawa na dobrach niematerialnych podlegają prawu państwa, w którym następuje realizacja wynikających z nich uprawnień, znajdując się one tam, gdzie są lub mogą być wykorzystywane. Istota zasady terytorializmu polega na niezależności ochrony praw w każdym systemie prawnym, bo w stosunku do danego dobra niematerialnego uprawnionemu przysługuje jednocześnie tyle niezależnych od siebie praw podmiotowych, ile systemów prawnych dane dobro uznaje za przedmiot prawa podmiotowego o charakterze wyłącznym⁹. 6

Zasada terytorializmu zakłada, że do ochrony praw własności intelektualnej stosować należy prawo tego państwa, dla terytorium którego dochodzi się ochrony, zarówno co do zakresu, jak i środków ochrony, czego konsekwencją jest jej niezależność w każdym państwie¹⁰. Takie kwestie, jak istnienie prawa, jego treść, czas trwania oraz wygaśnięcie należy poddać systemowi prawnemu tego państwa, na terytorium którego uprawniony może realizować prawa wyłączne, czyli tam, gdzie może wyłączyć inne podmioty od korzystania z przysługującego mu prawa¹¹. W odniesieniu do ochrony własności przemysłowej zasada terytorializmu także znajduje zastosowanie, stanowiąc, iż o środkach i zakresie ochrony uprawnionego z patentu rozstrzyga prawo państwa, którego organy patentu udzieliły¹². Prawo właściwe każdego państwa określa także przesłanki uzyskania patentu, skutki i przyczyny jego wygaśnięcia. 7

Zasada ta ma uzasadnienie historyczne¹³, które w odniesieniu do dzisiejszego prawa autorskiego straciło na znaczeniu, w jakiejś mierze jest jednak aktualne co do ochrony praw do znaków towarowych i praw do patentu, powstających z mocy aktu administracyjnego¹⁴.

Zasada terytorializmu, mimo dość niefortunnego brzmienia w konwencji berneńskiej¹⁵ nie jest tożsama z nakazem stosowania *legis fori*. Nie chodzi bowiem o to, by do 8

⁸ Zasada asymilacji (inaczej traktowania krajowego) oznacza, iż podmioty, które spełniają przesłanki konwencyjnych przepisów prawa obcych, powinny mieć w każdym państwie członkowskim takie prawa, jakie posiadają obywatele tego państwa. Zatem zgodnie z zasadą asymilacji, prawa wyłączne, uprawnionych na podstawie konwencji mają taką treść, jak prawa uprawnionych w danym państwie konwencyjnym. Por. bliżej *W. Popiolek*, Normy prawa prywatnego międzynarodowego, s. 75 i n.; *M. Czajkowska-Dąbrowska*, Prawo właściwe dla praw autorskich, s. 302 i n.; *J. Barta, R. Markiewicz*, w: System PrPryw, t. 13, 2003, s. 658 i n.

⁹ *W. Popiolek*, „Terytorializm” praw autorskich, s. 895 i n.

¹⁰ *A. Troller, R. Plaisant*, Les règles de droit international privé concernant les contrats ayant pour objet le droit d'auteur, International Literary and Artistic Association 1951, Nr 55, s. 172; *P. Goldstein*, International Copyright, s. 64–65; *P. E. Geller*, International Intellectual Property, s. 29–37.

¹¹ *W. Popiolek*, Normy prawa prywatnego międzynarodowego, s. 74; *H. Xue*, Territorialism versus Universalism, s. 1–24; *A. Ohly*, Choice of Law, s. 237 i n.

¹² *Pazdan*, PrPrywM, 2012, wyd. 14, s. 231.

¹³ *S. L. Strong*, The Cultural Exclusion: Free Trade And Copyrighted Goods, w: International Intellectual Property Law (red. *A. D'Amato, D. E. Long*), London–The Hague–Boston 1997, s. 256; *S. A. Fitzpatrick*, Prospects of Further Copyright Harmonisation?, EIPR 2003, t. 5, s. 215–223.

¹⁴ *G. Koumantos*, Le droit international privé et la Convention de Berne, Drois d'Auteur 1988, s. 441; *G. Boytha*, Le droit international privé, Nr 10, s. 427.

¹⁵ Artykuł 5 ust. 2 zd. 2: „(...) zakres ochrony, jak też środki jej dochodzenia, zapewnione autorowi w celu ochrony jego praw, są normowane wyłącznie przez ustawodawstwa państwa, w którym żąda się ochrony”.

oceny korzystania czy ochrony własności intelektualnej stosować prawo państwa sądu orzekającego („prawo państwa, w którym żąda się ochrony”) lecz prawo tego państwa, dla terytorium którego dochodzi się ochrony¹⁶.

- 9 Wraz z rozwojem nowych technik komunikacji zaistniały takie sytuacje, jakich twórcy i zwolennicy zasady terytorializmu nie mogli przewidzieć. Rośnie liczba przypadków, w których trudno jest jednoznacznie wskazać miejsce naruszenia, a nawet powstania własności intelektualnej¹⁷. Coraz częściej autorzy tworzą dzieła, które natychmiast rozprzestrzeniane są za pomocą światowych sieci telekomunikacyjnych. Większość ustawodawstw nie jest przygotowana na taką sytuację, co więcej, także regulacje ponadnarodowe unikają tego problemu.

Żądanie ochrony przed naruszeniami praw autorskich do utworów znajdujących się w sieci wymaga wskazania państwa, w którym naruszenie takie miało miejsce. Brak wówczas pewności, czy chodzi o państwo, w którym dobro intelektualne zostało wprowadzone do sieci, czy też o państwo, w którym jest udostępniane w sieci, lub może chodzi o obydwa te państwa¹⁸. Wskazuje się, iż rozwiązać tę sytuację można tylko poprzez równoczesne wprowadzenie takich samych regulacji prawnych w wielu krajach i próbą takiego rozwiązania jest przyjęcie w konwencji berneńskiej minimalnego poziomu ochrony dla praw autorskich.

- 10 Konkurencyjną koncepcją, proponowaną jednak przez zdecydowaną mniejszość doktryny, jest w odniesieniu do praw autorskich **uniwersalizm praw**, kładący akcent na szersze zastosowanie prawa kraju pochodzenia utworu¹⁹. Zdaniem zwolenników tej koncepcji, jej przyjęcie, czyli posługiwanie się łącznikiem kraju publikacji utworu albo obywatelstwa autora, ujednoliciłoby zakres ochrony autorskoprawnej i polepszyłoby sytuację prawną twórców²⁰.

- 11 Należy również wspomnieć o dyskusji dotyczącej **uniwersalizmu autorskich praw osobistych**, który polega na tym, iż twórcy przysługuje zawsze ochrona dóbr osobistych, niezależnie od tego, czy autorskie prawa majątkowe powstały, istnieją i komu przysługują²¹. Zgodnie z art. 6 bis konwencji berneńskiej, „niezależnie od praw majątkowych autora, a nawet po przeniesieniu tych praw, autor zachowuje prawo dochodzenia autorstwa dzieła oraz sprzeciwiania się wszelkiemu zniekształceniu, okaleczeniu lub innej zmianie albo wszelkiemu innemu działaniu na szkodę dzieła, które mogłoby przynieść

¹⁶ *W. Popiolek*, Normy prawa prywatnego międzynarodowego, s. 77.

¹⁷ *P. E. Geller*, Własność intelektualna na rynku światowym. Wpływ postanowień TRIPs w sprawie rozstrzygnięcia sporów, ZNUJ PPWI 1997, Nr 68, s. 9 i n.; *R. Fentiman*, Choice of Law, s. 128 i n.; *A. Ohly*, Choice of Law, s. 237 i n.

¹⁸ *J. S. Bergé*, Droit d'auteur, conflit de lois et reseaux numeriques: retrospective et prospective, RCDIP 2000, Nr 3, s. 46; *Z. Okoń, P. Podrecki*, w: Prawo Internetu (pod red. *P. Podreckiego*), Warszawa 2007, s. 321 i n.

¹⁹ Por na temat określenia kraju pochodzenia *W. Nordemann*, De la détermination, s. 3–15; *A. Françon*, Les droits sur les films; *G. Boytha*, Le droit international privé, s. 432 i n.

²⁰ Właściwość kraju pochodzenia utworu jest dla państw takich, jak Francja, Grecja czy Stany Zjednoczone bardzo istotna.

²¹ *S. Grzybowski*, w: *S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda*, Zagadnienia prawa autorskiego, Warszawa 1973, s. 243; *A. Wojciechowska*, Uniwersalizm autorskich praw osobistych w dobie międzynarodowych konwencji, ZNUJ PPWI 1997, Nr 69, s. 19–25; *M. Czajkowska-Dąbrowska*, Sytuacja prawna autorów obcych w Polsce, Warszawa 1991, s. 130 i n.

ujmę czci lub dobremu imieniu”. Ze względu na ogromną liczbę państw, które podpisały konwencję, zasada ochrony zyskała niemalże powszechny charakter.

II. Zasada asymilacji

Zasada asymilacji traktowana jest nieraz jako uzupełnienie, czy też korekta zasady terytorializmu, dzięki której problemy związane ze stosowaniem tej ostatniej zostają zniwelowane. Zasada asymilacji, określana także mianem zasady traktowania krajowego, równouprawnienia cudzoziemców czy narodowego reżimu²², wyrażona jest w art. 5 konwencji berneńskiej, zgodnie z którym: „W odniesieniu do dzieł, co do których autorom przysługuje ochrona na podstawie niniejszej konwencji, autorzy w państwach należących do Związku, innych niż państwo pochodzenia dzieła, korzystają z praw, jakie odpowiednio ustawy przyznają aktualnie lub przyznają w przyszłości swoim obywatelom, jak też z praw specjalnie przyznanych przez niniejszą konwencję”²³. Zasada ta wyrażona została także w art. 2 ust. 1 konwencji paryskiej²⁴ oraz art. 3 porozumienia TRIPS²⁵.

Charakter prawny tej zasady jest dyskusyjny w doktrynie prawa. Co prawda większość wypowiedzi optuje za nieprzyznawaniem zasadzie asymilacji statusu normy kolizyjnej, to jednak odmienne stanowiska także są wyrażane w doktrynie²⁶.

III. Statut autorskoprawny

Kwestie objęte statutem autorskoprawnym podlegają ocenie *legis loci protectionis* i co do zasady większość doktryny zgadza się z tym stanowiskiem. Statut ten rozstrzyga o przedmiocie ochrony, powstaniu, treści i zgaśnięciu praw autorskich. Nie obejmuje natomiast kwestii zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych podmiotów autorskoprawnych, zobowiązań wynikających z umów oraz dziedziczenia autorskich praw majątkowych. Zagadnieniem problematycznym, o praktycznym znaczeniu, jest pytanie o **prawo właściwe dla podmiotu prawa autorskiego**, zwłaszcza zaś pierwotnie

²² M. Świerczyński, Naruszenie prawa własności intelektualnej, s. 43; M. Barczewski, Traktatowa ochrona praw autorskich, s. 43; J. Barta, R. Markiewicz, w: System PrPryw, t. 13, 2003, s. 658.

²³ M. Van Eechoud, Choice of law in copyright and related rights. Alternatives to the Lex Protectionis, The Hague, s. 107–108; S. J. Schaafsma, Intellectuele eigendom, s. 477–478, cyt. za: M. Świerczyński, Naruszenie prawa własności intelektualnej, s. 47.

²⁴ „Osobom fizycznym i prawnym któregośkolwiek Państwa będącego członkiem Związku będą przysługiwały we wszystkich innych Państwach będących członkami Związku – w sprawach ochrony własności przemysłowej – korzyści, jakie odnośne ustawy zapewniają obecnie lub zapewnią w przyszłości osobom fizycznym i prawnym z tych Państw, nie naruszając praw specjalnie przewidzianych w niniejszej Konwencji. Zgodnie z tym będą one miały tę samą ochronę oraz te same środki prawne przeciw wszelkiemu naruszeniu ich praw, z zastrzeżeniem dopełnienia warunków i formalności wymaganych od osób fizycznych i prawnych danego Państwa”.

²⁵ „Każdy Członek przyzna podmiotom innych Członków traktowanie nie mniej korzystne niż to, jakie przyznaje własnym podmiotom w zakresie ochrony własności intelektualnej, z zastrzeżeniem wyjątków już przewidzianych odpowiednio w Konwencji paryskiej (1967), Konwencji berneńskiej (1971), Konwencji rzymskiej i Traktacie o własności intelektualnej w odniesieniu do układów scalonych. W stosunku do wykonawców, producentów fonogramów, organizacji nadawczych, zobowiązanie to stosuje się jedynie do praw przyznanych postanowieniami niniejszego Porozumienia. Jakikolwiek Członek korzystający z możliwości przewidzianych w Artykule 6 Konwencji berneńskiej (1971) i ust. 1(b) Artykułu 16 Konwencji rzymskiej dokona notyfikacji Radzie TRIPS, jak to przewidziano w tych przepisach”.

²⁶ Tak np. Pazdan, PrPrywM, 2012, wyd. 14, s. 389; S. J. Schaafsma, Intellectuele eigendom, s. 477–478. Por. szerzej na ten temat M. Świerczyński, Naruszenie prawa własności intelektualnej, s. 45 i n.

uprawnionego. Jest to jedno z najbardziej spornych zagadnień w doktrynie międzynarodowego prawa prywatnego, w odniesieniu do prawa autorskiego. Proponuje się dwa rozwiązania: prawem właściwym dla wskazania, kto jest twórcą, powinno być prawo kraju ochrony, jeśli uznaje się, że celem prawa autorskiego jest ochrona autora przed nadużyciami i zagwarantowanie mu rekompensaty za eksploatację jego dzieła. W tym przypadku prawo właściwe dla określenia osoby autora powinno być takie samo, jak prawo, które gwarantuje mu tę ochronę i rekompensatę. W tym ujęciu prawo autorskie jest narzędziem służącym polityce ekonomicznej państwa, które ma za zadanie regulować konkurencję i zapewniać właściwy i odpowiedni poziom ochrony wszystkim zaangażowanym stronom²⁷.

Natomiast zgodnie z drugą koncepcją, prawem właściwym dla problematycznej kwestii jest prawo kraju pochodzenia utworu, gdyż to autor jest osobą, która decyduje o powstaniu utworu, jego kształcie, pierwszym udostępnieniu publiczności. Ponieważ zaś możliwości techniczne sprawiły, że publiczne udostępnienie często jest rozpowszechnieniem ogólnosiwiatowym, to punkt wyjściowy korzystania czy wykonywania prawa powinien być jeden, jasny i jednakowy. Zgodnie z tym stanowiskiem, za autora konkretnego utworu powinna być uznawana zawsze jedna i ta sama osoba, niezależnie od tego, o jaki system prawny chodzi. Taką gwarancję można mieć tylko wówczas, gdy przyjmie się, iż prawem właściwym dla określenia autora jest kraj pochodzenia, co spowoduje uniknięcie sytuacji, w której autorstwo jednego utworu będzie przypisane różnym osobom w różnych krajach²⁸. Wskazanie twórcy jest równoznaczne ze wskazaniem, komu przysługują autorskie prawa osobiste²⁹.

- 14 **Zasada państwa pochodzenia** skutkuje tym, iż niezależnie od tego, gdzie utwór jest eksploatowany, autorstwo utworu pozostaje niezmienione, a „przekroczenie” granic państwowych nie oznacza konieczności weryfikowania tego autorstwa. Wątpliwości rodzi określenie kraju pochodzenia utworu: miejsce stworzenia utworu, miejsce jego pierwszej publikacji czy może miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu autora. W przypadku utworów opublikowanych powszechnie uznaje się za kraj pochodzenia utworu ten, w którym miała miejsce pierwsza publikacja³⁰. W przypadku utworu niepublikowanego niektórzy postulują posługiwanie się łącznikiem personalnym, inni – przedmiotowym³¹. Łącznikami najczęściej występującymi są łącznik obywatelstwa twórcy lub łącznik miejsca zamieszkania lub zwykłego pobytu twórcy (art. 4 konwencji berneńskiej, art. 2 i 3 konwencji uniwersalnej). Łączniki te zawodzą w przypadku utworów współautorskich, kiedy twórcy mają różne obywatelstwo czy miejsca zamieszkania.

²⁷ P. Torremans, *Autorship, Ownership of Right*, s. 220; D. Ladd, *Comment faire face au bouleversement du droit d'auteur dans le monde*, *Droit d'Auteur* 1983, Nr 10, s. 280–295.

²⁸ Por. szerzej na ten temat P. L. C. Torremans, *The law applicable to copyright*, s. 48 i n.; tenże, *Authorship, Ownership of Right*, s. 220 i n.; J. C. Ginsburg, *La loi applicable*, s. 603–623.

²⁹ Por. szerzej J. Ginsburg, P. Sirinelli, *Auteur, création et adaptation en droit international privé et en droit interne français: Réflexions à partir de l'affaire Huston*, *RIDA* 1991, Nr 3; Y. Gendreau, *Colorizing Movies – Some International Remifications*, *Intellectual Property Journal* 1990, Nr 3.

³⁰ Chociaż do wyjaśnienia pozostaje oczywiście kwestia, jak to pojęcie jest rozumiane w różnych ustawodawstwach prawnoautorskich.

³¹ A. Françon, *Les droits sur les films*, s. 3–45; W. Nordemann, *De la détermination*, s. 3–25.

Sytuacja komplikuje się także w przypadku, gdy prawa autorskie przysługują podmiotowi innemu niż twórca, tak jak w przypadku utworów audiowizualnych³².

Wskazuje się także na państwo, w którym zlokalizowana jest główna działalność faktycznego twórcy, co ma ułatwić wskazanie najściślejszych związków między utworem a działalnością twórczą (aktem twórczym)³³.

Z drugiej strony problem **autorstwa utworu** nie jest w rzeczywistości pierwszorzędny, ponieważ w większości regulacji prawnych z zakresu prawa autorskiego status autora przyznany jest rzeczywistemu twórcy, który jest równocześnie pierwotnie uprawnionym z tytułu autorskich praw majątkowych. Nieliczne ustawodawstwa przewidują rozwiązania przyznające prawa autorskie (przynajmniej w odniesieniu do niektórych kategorii dzieł) osobom innym niż twórca³⁴. Najczęściej dotyczą one utworów zbiorowych, zbiorów utworów, utworów audiowizualnych, a także nowych kategorii utworów, jak np. dzieła multimedialne czy bazy danych. W tych wszystkich przypadkach o tym, kto i w jakim zakresie jest uprawniony z tytułu prawa autorskiego, powinno rozstrzygać prawo kraju ochrony bądź też, co wydaje się rozsądniejsze, prawo państwa pochodzenia. W doktrynie zaproponowano kompromisową zasadę, na której opierałoby się wskazanie prawa właściwego dla określenia osoby pierwotnie uprawnionej z tytułu prawa autorskiego i równocześnie osoby, której przysługują autorskie prawa osobiste³⁵. Punktem wyjścia dla zaproponowanego rozwiązania jest podstawowa zasada konwencji berneńskiej dotycząca poszukiwania prawa właściwego: kwestia ta została pozostawiona regulacji wewnętrznej państw członkowskich, jednakże powinna ona być korzystna dla twórcy (*zasada favor auctoris*)³⁶.

15

W odniesieniu do kwestii **prawa właściwego do oceny treści prawa autorskiego** poglądy także są zróżnicowane, chociaż dyskusja nie jest tak burzliwa. Najczęściej wskazuje się, jako prawo właściwe, prawo państwa, dla terytorium którego żąda się

16

³² Por. *A. Françon*, Les droits sur les films, s. 21; *J.-S. Bergé*, Droit d'auteur, conflit de lois et de réseaux numériques: retrospective et prospective, RCDIP 2000, Nr 3, s. 372; *J.-L. Bismuth*, Les contrats d'exploitation des oeuvres cinématographiques. Premières observations de droit international privé et communautaire, Revue Film échange, juillet 1989, Nr 2, s. 143; *M. Fabiani*, Considerations sur la réglementation juridique international des droits du producteur cinématographique, Droit d'Auteur 1963, Nr 76, s. 201; *J. C. Ginsburg*, L'exploitation internationale de l'oeuvre audiovisuelle: France/Etats-Unis, JCP 1994, Nr 3734, s. 231; też, Le droit au respect des oeuvres audiovisuelles aux Etats-Unis, RIDA, janvier 1988, Nr 135, s. 3; *C. Pascal*, presumption de cession au profit des producteurs d'oeuvres cinématographique. Commentaire de l'arrêt de la Cour de cassation du 22 mai 1988, Cahier du droit d'auteur, novembre 1988, Nr 10, s. 136.

³³ *P. Torremans*, The Authorship, Ownership of Right, s. 221; *D. Thum*, Who Decides on the Colours of Films on the Internet?, s. 260 i n.

³⁴ *J. Phillips*, La notion „d'auteur” dans la législation sur le droit d'auteur, Considerations sur la base du droit d'auteur au Royaume – Uni, Droit d'Auteur, janvier 1990, Nr 152, s. 26.

³⁵ *J. C. Ginsburg*, Private international law aspects; *D. Thum*, Who Decides on the Colours of Films on the Internet?, s. 283.

³⁶ „Prawem właściwym dla określenia pierwotnie uprawnionego z tytułu prawa autorskiego dla utworów audiowizualnych w przypadku aktu globalnej eksploatacji:

¹⁾ jest prawo państwa, w którym producent utworu audiowizualnego ma swoją główną siedzibę lub miejsce zwykłego pobytu

²⁾ jednakże, jeśli osoba fizyczna będąca współtwórcą utworu audiowizualnego, zgodnie ze swoim ustawodawstwem krajowym uznana jest za pierwotnie uprawnioną z tytułu prawa autorskiego, zachowuje wszystkie autorskie prawa osobiste, prawo do korzystania z utworu oraz wynagrodzenia zgodnie z tymże ustawodawstwem”.

ochrony, przy czym jest ono właściwe tak dla praw majątkowych, jak i osobistych autora. W innych wypowiedziach, dotyczących (przeważających) systemów dualistycznych, proponuje się objąć prawa osobiste zakresem statutu personalnego autora, wskazując prawo właściwe za pomocą łącznika jego obywatelstwa lub domicyliu. Prawa osobiste, w tym ujęciu, nie są niczym innym, jak tylko określonym wariantem praw osobistości, związanych z osobą autora³⁷. Prawem właściwym byłoby zatem prawo państwa pochodzenia utworu, które wyraża najściślejszy związek z autorem, zaś prawa majątkowe wchodziłyby w zakres statutu rzeczowego.

Taka propozycja jest jednak nie do przyjęcia w krajach systemu *copyright*, gdzie uznaje się, iż prawo autorskie, w tym także prawa osobiste, mają na celu raczej zapewnienie handlowej eksploatacji utworu niż ochronę związku między autorem a dziełem³⁸. Wyrażono także pogląd, iż do praw osobistych powinno się stosować takie samo prawo, jak do praw majątkowych, ponieważ chronią one bardziej utwór niż autora i dlatego statut personalny nie jest odpowiedni³⁹.

17 Innym spornym zagadnieniem jest **przenoszalność praw**. Zasadniczo uważa się, iż ta kwestia jest zagadnieniem regulowanym przez prawo kraju ochrony. Jedynie *H. Hoffman* wyraził inny pogląd – iż prawem właściwym dla tej kwestii jest prawo ojczyste autora⁴⁰ i *M. Nimmer* – o zbywalności prawa decyduje *lex contractus*⁴¹. W większości ustawodawstw niezbywalne są autorskie prawa osobiste, dla których prawem właściwym jest prawo kraju ochrony. Podkreśla się jednak, że w rozwiązaniu tym chodzi nie tyle o wzmocnienie pozycji kontraktowej autora, co o zapewnienie ochrony więzi intelektualnej twórcy ze swoim utworem⁴². Wydaje się, że kwestia zbywalności praw autorskich musi podlegać prawu kraju ochrony. Inne rozwiązanie mogłoby doprowadzić do sytuacji, w której strony mocą postanowień swojej umowy zmieniają charakter praw – głównie chodzi o uczynienie zbywalnymi praw niezbywalnych w danym porządku prawnym. Tak dalece idąca swoboda kontraktowania jest nie do przyjęcia.

18 Poddanie kwestii zbywalności prawa autorskiego ocenie statutu kontraktowego, którego naczelną zasadą jest swoboda wyboru prawa, umożliwiłaby stronom dokonywanie takich wyborów, których celem byłoby obejście prawa. To rozwiązanie mogłoby ponadto doprowadzić do zaniku autorskich praw osobistych, których celem jest ochrona więzi twórcy z utworem, jednak z punktu widzenia eksploatującego utwór, mogą one stanowić pewną przeszkodę w korzystaniu z prawa autorskiego.

Pozostałe kwestie objęte statutem autorskoprawnym, zgodnie z zasadą terytorializmu, podlegają ocenie prawa państwa, w którym ma miejsce korzystanie z tego prawa.

³⁷ *P. Torremans*, The law applicable to copyright, s. 49 i n.

³⁸ *J. C. Ginsburg*, Conflit de lois et droit moral, Cahier du droit d'auteur, december 1989, Nr 22, s. 13–18; *P. Goldstein*, International copyright, s. 109.

³⁹ *R. Plaisant*, L'exploitation du droit d'auteur et les conflits de lois, RIDA 1962, Nr 4.

⁴⁰ *H. Hoffman*, Das Urheberrecht Im Internationalen Privatrecht, UFITA 11 (1938), cyt. za: *M. M. Walter*, La liberté contractuelle, s. 71, 72.

⁴¹ *M. Nimmer*, Who is the Copyright Owner When Laws Conflict?, GRUR Int. 1973, s. 302, cyt. za: *M. M. Walter*, La liberté contractuelle, s. 71, 72.

⁴² *M. M. Walter*, La liberté contractuelle, s. 80.

IV. Statut własności przemysłowej

Szczegółowe propozycje dotyczące unormowania problematyki umów licencyjnych przedstawił swojego czasu *E. Ulmer* i chociaż nie znalazły one odzwierciedlenia w żadnym akcie prawnym, to jednak wciąż stanowią źródło inspiracji i wskazówkę przy poszukiwaniu rozwiązań⁴³. W swoim projekcie *E. Ulmer* wskazał także kwestie, które powinny być objęte zakresem statutu własności przemysłowej (ochronnym):

- 1) dopuszczalność przeniesienia i częściowego przeniesienia prawa ochronnego na dobrach niematerialnych lub udzielenie licencji na korzystanie z tych dóbr;
- 2) przesłanki określające dopuszczalność dochodzenia przez licencjobiorcę roszczeń w sytuacji naruszenia jego uprawnień;
- 3) wymagania co do formy czynności prawnej przenoszącej lub upoważniającej do korzystania z prawa;
- 4) skutki wpisu przeniesienia lub licencji do odpowiedniego rejestru⁴⁴.

W polskiej doktrynie zaproponowano objęcie zakresem wskazanego statutu następujące kwestie⁴⁵:

- 1) przesłanki uzyskania tytułu ochronnego i okoliczności powodujące jego wygaśnięcie lub utratę;
- 2) skutki udzielenia patentu;
- 3) środki i zakres ochrony uprawnionego z patentu;
- 4) uprawnionego do udzielenia licencji czy przeniesienia prawa;
- 5) przesłanki skuteczności uprawnienia licencjobiorcy, wynikającego z umowy, wobec osób trzecich;
- 6) przesłanki umożliwiające obciążenie uprawnień licencjobiorcy, np. przez ustanowienie sublicencji czy ograniczonego prawa rzeczowego;
- 7) rodzaje umów, w tym zwłaszcza umów licencyjnych, ich klasyfikację i skutki związane z wyborem jednej z nich;
- 8) przesłanki pierwszeństwa kolidujących ze sobą licencji.

Jeśli chodzi o zdolność stron do zawarcia umowy oraz jej formę, to podlegają one ocenie odrębnych statutów – w pierwszym przypadku jest to statut personalny stron, w drugim – formy⁴⁶.

⁴³ *E. Ulmer*, Intellectual Property Rights, s. 68 i n.; *M. Pazdan*, Prawo właściwe dla licencji patentowych, s. 699 i n.; *M. Świerczyński*, Naruszenie prawa własności intelektualnej, s. 48 i n.

⁴⁴ *E. Ulmer*, Intellectual Property Rights, s. 55 i n.; *M. Pazdan*, Prawo właściwe dla licencji patentowych, s. 704.

⁴⁵ *S. Soltysiński*, Prawo właściwe dla licencji patentowych, s. 36–38; *R. Sikorski*, Prawo właściwe dla umów licencyjnych, s. 422–423; *Pazdan*, PrPrywM, 2012, wyd. 14, s. 192–193; *Golaczyński*, PrPrywM, 2003, s. 170.

⁴⁶ *M. Pazdan*, Zdolność do czynności prawnych osób fizycznych w polskim prawie prywatnym międzynarodowym, ZNUJ Prace Prawnicze 1967, Nr 29, s. 10 i n.; *Pazdan*, PrPrywM, 2012, wyd. 14, s. 100; *M. Sydło*, Statut personalny osób prawnych w projekcie nowej ustawy – prawo prywatne międzynarodowe, KPP 2007, Nr 1, s. 85; *J. Pazdan*, Forma czynności prawnej w prawie prywatnym międzynarodowym, ZPUKSW 2005, Nr 5.2, s. 67 i n.; *J. Górecki*, Forma czynności prawnych obligacyjnych i rzeczowych w prawie prywatnym międzynarodowym, Katowice 2007; tenże, Autonomia woli a forma czynności prawnej w prawie prywatnym międzynarodowym, PPPM 2007, t. 2, s. 83–98.

§ 64. Prawo właściwe do oceny korzystania i ochrony praw własności intelektualnej

I. Wprowadzenie

21 Jak już wskazano, w dziedzinie praw na dobrach niematerialnych dużą rolę odgrywają akty prawa międzynarodowego, zwłaszcza zaś konwencje – berneńska i paryska, które ustanowiły podwaliny pod nowoczesne rozumienie zasad ochrony praw własności intelektualnej. Mimo iż obydwa akty prawne są wiekowe, to jednak wciąż odgrywają niedająca się przecenić rolę w kształtowaniu reguł korzystania z praw na dobrach niematerialnych.

II. Akty prawa międzynarodowego

22 Do najważniejszych międzynarodowych aktów w zakresie prawa autorskiego należą: Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych z 1886 r., Powszechna Konwencja o prawie autorskim z 1952 r., zrewidowana w 1974 r. (tzw. Konwencja genewska lub Uniwersalna) i TRIPS – porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej⁴⁷ oraz Traktat Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) dotyczący praw autorskich z 1996 r. Inne międzynarodowe konwencje to:

- 1) Konwencja rzymska o ochronie artystów, producentów fonogramów oraz organizacji nadawczych sporządzona w Rzymie 26.10.1965 r., w stosunku do Polski weszła w życie 13.6.1997 r.⁴⁸;
- 2) Konwencja genewska o ochronie producentów fonogramów z 1971 r.;
- 3) Konwencja brukselska o rozpowszechnianiu drogą satelitarną sygnałów przenoszących program z 1974 r.;
- 4) Konwencja genewska o rejestracji dzieł audiowizualnych z 1989 r.;
- 5) Traktat WIPO dotyczący wykonań artystycznych i fonogramów z 1996 r.⁴⁹

⁴⁷ W wyr. z 18.7.2013 r., C-414/11, *Daiichi Sankyo Co. Ltd i Sanofi-Aventis Deutschland GmbH/DEMO Anonymos Viomichaniki kai Emporiki Etairia Farmakon*, niepubl., Trybunał Sprawiedliwości UE odpowiedział na pytanie prejudycjalne, w jakim zakresie porozumienie TRIPS, które zostało zawarte przez Wspólnotę i państwa członkowskie w oparciu o kompetencję dzieloną, jest jeszcze objęte zakresem kompetencji państw członkowskich.

W ogłoszonym wyroku Trybunał zauważył po pierwsze, że od chwili wejścia w życie Traktatu z Lizbony wspólna polityka handlowa – która wpisuje się w ramy działania zewnętrznego Unii i dotyczy wymiany międzynarodowej z państwami trzecimi – dotyczy również handlowych aspektów własności intelektualnej. Jeżeli głównym celem aktu unijnego jest wspieranie, ułatwianie lub regulowanie wymiany handlowej, to objęty jest on zakresem wspólnej polityki handlowej. Normy zawarte w porozumieniu TRIPS mają bowiem szczególnie związek z międzynarodową wymianą handlową. Samo porozumienie wpisuje się w ramy liberalizacji wymiany międzynarodowej, a jego celem jest wzmocnienie i harmonizacja ochrony własności intelektualnej w skali światowej oraz ograniczenie wypaczeń w handlu międzynarodowym na terytorium państw–członków WTO. Porozumienie to należy zatem odłączyć do dziedziny wspólnej polityki handlowej i jest objęte zakresem kompetencji wyłącznej Unii.

⁴⁸ Dz.U. z 1997 r. Nr 125, poz. 800.

⁴⁹ Dz.U. z 2004 r. Nr 41, poz. 375. Oprócz wymienionych konwencji światowych istnieją jeszcze konwencje Rady Europy o mniejszym, co zrozumiale, zasięgu. Są to: Konwencja paryska o wymianie programów mających postać filmów telewizyjnych z 1958 r.; Konwencja strassburska o ochronie programów telewizyjnych

Te międzynarodowe akty prawne dotyczą prawa autorskiego *sensu stricto*, co oczywiście nie oznacza, iż regulują one całość zagadnień związanych z eksploatacją cudzej twórczości.

Akty prawne dotyczące międzynarodowego prawa autorskiego można podzielić, ze względu na cel określonej regulacji, na konwencje tworzące podstawy uniwersalnego systemu ochrony praw autorskich, akty dostosowujące tę ochronę do współczesnego postępu technicznego oraz umowy międzynarodowe dotyczące handlowych aspektów praw własności intelektualnej.

23

Ponadto, ponieważ działalność twórcza dotyczy wielu dziedzin życia i oddziałuje na wiele sfer, znajduje to również odbicie w różnorodnych aktach prawnych, pozornie nie dotyczących własności intelektualnej. Można do nich zaliczyć np. Europejską Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r.⁵⁰ lub postanowienia Traktatu Rzymskiego dotyczące ograniczeń wykonywania praw własności intelektualnej przez reguły swobodnego przepływu towarów⁵¹. Regulacje te nie mają bezpośredniego wpływu na powstanie i treść prawa autorskiego, ale w konkretnych przypadkach mogą mieć wpływ na jego eksploatację⁵².

W konwencjach zawarte są głównie normy merytoryczne (minimum konwencyjne), ale także normy kolizyjne i normy prawa obcych⁵³.

24

W przepisach konwencji można rozróżnić materialne i procesowe minimum ochrony: pierwsze dotyczy autorskich praw podmiotowych, drugie ogranicza się do domniemań przysługiwania praw autorskich lub upoważnienia do ich wykonywania⁵⁴. W odniesieniu do autorskich praw podmiotowych, po raz pierwszy prawa osobiste zostały objęte ochroną w tekście rzymskim konwencji berneńskiej z 1928 r. i obecnie **minimum konwencyjne** gwarantuje autorom:

- 1) prawo do autorstwa dzieła;
- 2) prawo do zachowania integralności dzieła (prawo do sprzeciwienia się wszelkim zniekształceniom, okaleczeniom i zmianom);
- 3) prawo sprzeciwienia się wszelkim innym działaniom na szkodę dzieła, które by mogły przynieść ujmę jego czci lub dobremu imieniu.

Co do **autorskich praw majątkowych** w konwencji uregulowano następujące uprawnienia:

25

- 1) prawo reprodukcji dzieła (wszelkie zapisy dźwiękowe i wizualne);

z 1960 r.; Konwencja strassburska o zapobieganiu audycjom nadawanym ze stacji znajdujących się poza terytorium państwowym z 1965 r. Porozumienia te nie mają jednak szczególnego znaczenia dla niniejszej pracy.

⁵⁰ I. C. Kamiński, Media w Europejskiej Konwencji praw człowieka, w: Prawo mediów (pod red. J. Barty, R. Markiewicza), Warszawa 2007, s. B/1.

⁵¹ L. Giliciński, Wykonywanie praw własności intelektualnej w prawie Wspólnoty Europejskiej, Warszawa 1997.

⁵² Uzupełnieniem obrazu są ponadto konwencje amerykańskie, z punktu widzenia europejskiego mające mniejsze znaczenie: Konwencja z Montevideo z 1889 r. i druga z 1939 r., Konwencja z Mexico z 1902 r., Konwencja z Buenos-Aires z 1910 r., Konwencja z Hawany z 1928 r. oraz Konwencja waszyngtońska z 1946 r.

⁵³ Por. Pazdan, PrPrywM, 2012, wyd. 14, s. 229.

⁵⁴ J. Barta, R. Markiewicz, w: System PrPryw, t. 13, 2003, s. 657; M. Barczewski, Traktatowa ochrona praw autorskich, s. 46 i n.; tenże, Ochrona prawnoautorska publikacji naukowych – aspekt międzynarodowy, SP 2004, Nr 3, s. 117 i n.